

TONSÄTTARPORTRÄTT

RUNE LINDBLAD, GÖTEBORG

- tonsättare och bildskapare

PROGRAM:

GLACIÄR (1971)

bildspel

VÄXANDE (1973)

bildspel

FRÄMMANDE SPRÅK (1983)

text-ljud-komposition

paus

ALLA LUNA, opus 179 (1982-83)

bildspel

KULTURHUSET, KONSTMUSEET, BORÅS

Söndagen den 26 januari 1984, kl 19.00

Arrangör: NY MUSIK, BORÅS

VERKKOMMENTARER

GLACIÄR

Sammanhängande ismassor av oerhörda dimensioner i alp- och fjäll-trakter. Glaciärerna kan ha milsånga utsträckningar och upp till 300 till 400 meters djup. Glaciärmassan består av tätt sammanpressade oregelbundna kristalliniska iskorn och har en skivlik struktur. Lagringen är beroende av glaciärbäddens infattning och av alla slags hinder, varför den uppvisar många olikheter.

Har glaciären tillfälle att utbreda sig så bildar dess islager en flack trågformig fördjupning och i vars mitt en sk blåbandsstruktur uppstår. Blir glaciären hindrad av klipputsprång, så kommer islagren att böjas solfjäder-, vig- eller sicksackformigt, allt beroende på trycket. Glaciären fyller de dalar utför vilken den flyter och den befinner sig i oavbruten rörelse, om än mycket sängsam. Vid uppkomst av plötsliga stup eller branter brister hela ismassan i större och mindre block och sammanstörtar under ett åsklikt dån.

Idén till kompositionen grundar sig på en upplevelse i Österrike under 50-talet vid en resa till Grossglockner Hochalpenstrasse. Vägen byggdes under 1930-talet och är farbar under tiden juni till november. Stigningen är ca 12% vid det största stället och efter ca 12-13 km oavbruten stigning når man Fuschertörl, 2571 m ö h.

Vid ett tillfälle upplevde jag en glaciär på relativt nära håll och efterlämnade därvid ett både praktfullt och kusligt minne av naturkrafter i funktion. De enorma ismassor som här satte sig i rörelse gav ett entydigt bevis för människans oförmåga att hejda eller ingripa mot naturens krafter då den så påtagligt visar sig. Gravplatser vid olika ställen vittnade om tragedier som utspelats i samband med glaciärer.

VÄXANDE

"Växande" kan sägas vara en komposition som skildrar kampen mellan ljus och mörker. Inspirationskällan har varit skiftningarna i naturen mellan den mörka och den ljusa årstiden. I början av den ljusa märks de första tecknen på vårens ankomst. Ibland bryts dessa tecken ner av kalla och hårda nätter - men de återkommer alltid med ny livskraft och styrka.

Man kan blunda med ögonen och låta enbart öronen ta del av vad som händer i naturen, i naturens väsen, i dess idé. Då först förnimmar man allt, från minsta fläkt till vildaste buller, från det mest skärande tjut till förnuftets mildaste ord. Det är naturen som uttrycker sig och visar oss sitt väsen, sin kraft, sitt liv och sina förhållanden, så att den som ej har förmåga att se kan fatta något oändligt levande i hörselns rike.

För den som är uppmärksam är naturen aldrig varken stum eller död. Själva den förstenade kroppen har givit en förtrogen, en metall, på vars minsta delar vi kan läsa vad som sker i hela dess massa.

FRÄMMANDE SPRÅK

"Främmande språk" är en text-ljud-komposition. Den avser att skildra de konflikter och den kulturchock som invandrare från avlägset främmande länder utsätts för och upplever då de konfronteras med det land som de invandrat till.

Texten, som är en blandning (och söndertrasad), av skilda språkdelar, utgöres av ett samtal mellan en yngre och en äldre man som mynnar ut i ett våldsamt och häftigt gräl där möjligheterna till dialog och för-

ståelse för varandra blir helt uteslutna.

I samband med detta försök till en formbar dialog, upplevs tillvaron som en kaotisk och fientlig livsmiljö där håfäktiga och brutala klangelement markerar bristningsgränsen för tillvaron i det nya landet. Det hela mynnar ut i en formlös resignation och livsleda.

ALLA LUNA

Mitt opus 179 är ett intermediaverk där en dikt av den italienske poeten Giacomo Leopardi verkat som inspirationskälla. Dikten, Alla Luna (Till månen), är skriven 1819 och kan utöver sitt lyriska och vemodiga innehåll även förbindas med ett kärleksminne. En ung flicka, Teresa Fattorini, hade omisskännligen inspirerat honom både till denna och de vackra minnesdikterna "Nerina" och kanske framför allt "Silvia". Teresa dog strax efter det att Giacomo lärt känna henne, och hans kärlek till henne värmdes honom sannolikt när han mindes det förflutna.

Giacomo Leopardi (1798-1837) kan idag anses som en av romantikens stora lyriker i Italien. Han var alltifrån barndomen en kännare av den grekiska och latinska skönhetsvärlden på litteratörens område. Hans läromästare var Francesco Petrarca (1304-1374), "humanismens fader" - båda levde helst i forntiden i sina tankar. Giacomo kände mycket lite till världen utanför sina litterära studier och innan han ännu fyllt 10 år var han en betydande filologisk vetenskapsman av rang. Som en följd av sina intensiva studier under sin ungdomstid skadade han sina ögon så grundligt att han aldrig mer hämtade sig.

En skygg ensling, kroppsligen vanför, maktlös, utan medel, en ytterligt stolt och ömtålig fattig adelsman, i långa tider orolig för sin ögons ljus, nästan oupphörligen plågad av ohälsa, alltid pinsamt medveten om sitt föga tilltalande yttre - men med ett glödande rikt känsloliv och med en brådmoget utvecklade begåvning; så kan man i korta ordalag beskriva grubblaren, diktaren, drömmaren Giacomo Leopardi.

Leopardi är ej som t ex Goethe en oberörd objektiv konstnär. Leopardi är ett lidande lyriskt subjekt, med stor konstnärlig formgivning förmåga, men han är också entänkande individ, som söker analysera företeelser och fakta i sitt liv och i naturen. Allt vad Leopardi uppskattar, åtrår, gisslar eller hatar, framkallar hos honom en saknad: det förnedrande fosterlandet, besvikenhet i kärlek, omgivningens katolska klerikalism eller vidskepelse, naturens skräckvälde, personlig vanmakt etc.

"Det är de stora författarnas öde att leva ett liv som liknar döden och först efter döden leva." Leopardi har profeterat om sig själv i dessa ord. Schopenhauer, som i sin ungdom besökte Italien - vid samma tid som Byron vistades där - konstaterar med stolthet: År 1820 uppehöll sig världens tre största pessimister i Italien. Men Leopardis själ är den mörkaste av de tre. Schopenhauer och Byron levde under piskan av en omättlig litterär ambition, men hos Leopardi är den litterära ärelystnaden släckt innan han ännu lämnat ungdomen bakom sig.

Leopardis ungdoms poesier innehåller kanske det skönaste som är skrivet om italiensk natur. Han tror ej mer på dessa känslor - den "kärleksfulla naturen" studerar han på Vesuvius sluttningar - naturen som ej bekymrar sig om människan mer än om en myra. Två sanningar finns det, säger han, som människan aldrig vill inse: den ena är den, att han intet vet, den andra den att hon intet är; och härtill kommer en tredje - att hon ingenting har att hoppas efter döden. "Själen är ett meningslöst ord utan skytt till positiv idé. Talar man om själen som ande, har man endast sagt, att den icke är materia, alltså att den är något som man

ej har ett spår att skaffa med - en meningslöshet och ett nonsens.

Man gör Leopardi orätt om man tror att hans pessimism uteslutande har sin grund i den abnorma känsligheten för det egna lidandet. Han ägde en ovanlig skärpa i blicken även för det främmande - och det är det som inspirerat hans tanke djupast. Hans väldiga tankebok - "Mio Zabalzone de Pensiere" - med över 4 000 omsorgsfullt tättskrivna sidor, visar honom icke blott som en briljant författare, utan som en språkman - antik och modern - en kulturforskare, en själsanalytiker, en vittershetskännare och estetiker av högsta rang. Hans djupa pessimism kan kanske aldrig vederläggas - men i lidandet finns likväl något som på ett visst sätt tycks tala för tillvaron.

Uppnåendet av en lycklig jämvikt mellan det intellektuella och känslolivet var och förblev Leopardis problem som han aldrig lyckades lösa. Men ur denna strid fick hans konst sin eldfläkt.

Sina sista år vistades han i Neapel, där han avled under den stora koleraepidemin år 1837.

Om musiken i ALLA LUNA

Då det gäller det musikaliska inslaget i Alla Luna utgöres detta av en kombination mellan elektroniska klanger, instrumentella och vokala. De instrumentella och vokala inslagen är elektroniskt behandlade för att erhålla de önskvärda klangelementen. Kompositionen är uppdelad i tre satser samt en kort epilög. Satserna är ej avsiktligt markerade utan kan också förnimmas som en hel sammanflytande enhet.

Musiken är utformad som ett försök att med Leopardis dikt söka ett vidare och mer utsträckt tidsförlopp för att på så sätt beskriva och informera om denförändring som skett från äldre tider till våra dagar om universum och kosmos. Av denna anledning finns ett slags indelning av kompositionen i tre olika delar och där första satsen söker skildra rädslan och skräcken för planeterna, (i detta fall månen). Utformningen av detta sker genom inslag av röstelement från lågmälda kommentarer till våldsamt stegrande oro och kaos.

Den andra satsen präglas av en mer romantisk syn på månen och där också texten, läst på italienska, presenteras i uppdelad form. Den tredje satsen bryter häftigt och brutalt sönder den stillsamma och romantiska stämningen. I denna tredje sats realiseras en gammal önskan och dröm om att erövrå och bestiga månen. Detta skedde i juli 1969.

Utforskningen av rymden går vidare och mycket av den mystik och vidskepelse somgällt om månen i myt och dikt har nu på något sätt förlorat sin betydelse inför vår tids alla tekniska möjligheter att erövrå kosmos.

RUNE LINDBLAD

RUNE LINDBLAD är född 1923 i Göteborg. Efter omfattande konststudier var han under en längre period verksam som lärare i grafik vid Hovedskolan målarskola i Göteborg. Han är också utbildad ingenjör vilket kom till användning då han 1953-54 började med studier inom elektroakustisk musik. Lindblad är en av de absoluta pionjärerna inom denna musikform - även vid en internationell jämförelse. Han höll sin första officiella konsert inom denna konst i Göteborg redan 1957. I sin produktion, som omfattar ca. 180 verk, ingår också ett tiotal intermedialverk samt, från de sista åren, en del instrumentalmusik.

Lindblad har rönt stort intresse för sitt arbete och har under senare år kunnat glädja sig åt framgångar såväl utomlands som på hemmaplan.

Han är numera verksam som lärare i ljud- och bildskapande samt elektroakustisk musik vid Musikhögskolan i Göteborg.